

Як у Рівному генерал Оскілко вчинив державний переворот

Цю призабуту сторінку історії України, з часу якої минає 80 років, дослідники минувшини називають не інакше як державний переворот. Його суть у тому, що у квітні 1919 року в Рівному, тодішній тимчасовій столиці Української Народної Республіки, куди відступили рештки сил Директорії, 27-річний генерал-хорунжий Володимир Оскілко спробував усунути Симона Петлюру від керівництва Армії УНР.

Генерал вважав, що Україну «підривали» більшовицькі агенти

Задля чого командує Північної групи військ Директорії Володимир Оскілко насмілювався на такий крок і що з того у кінцевому результаті вийшло? Лаконічну і водночас влучну відповідь на першу частину цього запитання дав відомий дослідник історії, археолог, уродженець села Мирогоща Дубенського району Юрій Шумовський у своєму рукописному 4-томнику «Зруйноване гніздо»: «Задля України!». Втім, подібним чином Юрій Шумовський охарак-

Володимир Оскілко (фото часів Першої світової війни).

Петлюра прибув у Рівне і визначив це місто тимчасовою столицею УНР.

За кілька днів сюди переїхали і члени уряду. Спочат-

міністрів УНР на чолі з українським соціал-демократом Борисом Мартосом, котрий заявив про створення «республіки трудових

своєму командуванню. Петлюра на такий «вибрик» підлеглого реагує наказом, згідно з яким командувач Північної групи військ УНР мав передати військо іншому командирові – генералу Желіховському.

Втім, Оскілко знову діє непередбачено – 29 квітня 1919 року за підтримки Української партії соціалістів-самостійників та Української народно-республіканської партії здійснює спробу державного перевороту.

Однорідцями та найпершими помічниками отамана стали полковник Гемпель, керівник оскілковської контррозвідки Шапула і начальник штабу Північної групи генерал Агапів. А найпершою вимогою учасників державного перевороту стало скликання установчих зборів та усунення Петлюри від керівництва військовими справами. Реальні кроки також не забарилися – було арештовано голову уряду Бориса Мартоса, більшість петлюрівських міністрів...

Оскілко заявив, що скинув «владу зрадників»

Буквально за ніч заолотники перебрали всю владу у свої руки. Більше

нити українсько-польську війну.

Переворот завершився провалом

Водночас із політичною активністю почалося «полювання» на Симона Петлюру, який залишався на волі. Однак у Рівному заарештувати Головного отамана військ УНР не вдалося – він опинився у Здолбунові. Дізнавшись про цю передислокацію, Оскілко доручає великому загону кінної гвардії на чолі з отаманом Семеном Гризлом мчати до Здолбунова. Втім, загін кіннотників опинився в оточенні відданих Петлюри підрозділів. Гризло вирішив не приймати бою і повернувся до Рівного. Незабаром Оскілко повторив спробу заарештувати Петлюру, надіславши до Здолбунова один із кращих своїх загонів на чолі з отаманом Білоусовим. Але знову намарне.

Тим часом Рівне атакували частини корпусу Січових Стрільців Євгена Коновальця, загопи петлюрівської польової варті і один бронепотяг, у результаті чого переворот Оскілка зазнав повної поразки. Самому ж генералові-бунтівникові вдалося втекти.

церковці мій татко о. Федір Шумовський. А потім, коли вже й Петлюра змушений був з рештою війська втікати, поляки арештували Оскілку, посадили до табору. Але там він просидів недовго. По ліквідації таборів переїхав до Рівного, почав видавати газету «Дзвін». Жив не у місті, а у селі Городок. Жив у мастку відомого українського патріота і науковця барона Штейнгеля. Жив доти, доки його не вистежити вороги. Підступом через вікно його застрелили під час вечері».

Це сталося 19 червня 1926 року. Причому, якраз через місяць після вбивства Симона Петлюри. Польські слідчі, які займалися розслідуванням цього вбивства, дійшли висновку, що Оскілко загинув від рук більшовицького агента-«чекіста».

Найглибший слід Оскілка – на рідній волинській землі

Ось так у Городку обірвався життєвий шлях генерала, який, до того ж, був уродженцем цього села. Загалом його доля головним чином мала волинську прописку. Тут, на Волині, він закінчив гімназію, вчительську семінарію. Працював народним учителем у

бенського району Юрій Шумовський у своєму рукописному 4-томнику «Зруйноване гніздо»: «Задля України!». Втім, подібним чином Юрій Шумовський охарактеризував і життєве кредо Головного отамана військ УНР та голови Директорії УНР Симона Петлюри.

Отож, виходить, що при спільній меті Петлюра та Оскілко різнилися шляхами та методами боротьби. Тим більше що загальна військово-стратегічна обстановка для України у 1919 році складалася не кращим чином. Оскілко вважав, що до влади в керівництві УНР проникли більшовицькі агенти, і саме їх підривна діяльність стає причиною невдач українців на фронтах. Самого Симона Петлюру Оскілко вважав людиною непослідовною, яка потрапила під вплив «зрадників-генералів».

Місто Рівне стало Содомом

Характерно, що Північна група військ УНР, якою командував Оскілко, у цей час досить успішно діяла на Волині та Поліссі, стримуючи наступ більшовиків і поляків, залишаючись чи не найдисциплінованишим та найбоєздатнішим з'єднанням УНР. Саме під прикриттям цього з'єднання Симон

Петлюра прибув у Рівне і визначив це місто тимчасовою столицею УНР.

За кілька днів сюди переїхали і члени уряду. Спочатку Оскілко зрадів прибуттю таких високоповажних гостей. Однак уже за кілька днів, досить розчарований, видає наказ коменданту Рівного про припинення продажу спиртних напоїв та заборону бальних вечорів. У цьому наказі Оскілко обурено вказує, що «коли ллється кров наших лицарів-козаків... не час займатися веселощами широкої річки тої розваги, якою упивається наше громадянство по театрах, кінематографах, бальних вечорах, ресторанах і кафе, а час тверезої і впертої праці». У своїх спогадах Оскілко пізніше напише: «Рівне було правдивим Содомом... Гульня. Кидання направо і наліво державного гроша йшло без перерви день і ніч...». Сам же генерал, як нераз заявляв, відсторонив себе від Содому.

Петлюра «історичного документа» не визнав

Розбіжність у поглядах Оскілкі та Петлюри поглибилася, коли 12 квітня 1919 року почав діяти кабінет

міністрів УНР на чолі з українським соціал-демократом Борисом Мартосом, котрий заявив про створення «республіки трудових Рад» і про намір укласти мирну угоду з більшовицькою Росією.

Оскілко на ці плани мав протилежну точку зору – що більшовики ніколи не відмовляться від приєднання незалежної України до радянської Росії. Причому, такий погляд мав підтримку у різних політичних течіях – соціалістів-самостійників, соціалістів-федералістів, народних республіканців. Усі вони, зібравшись, доручили Оскілку довести Петлюрі меморандум про негайну відставку уряду Мартоса. 20 квітня Петлюра, перебуваючи у місті Здолбуніві, отримав запропонований «історичний документ». І тут же при багатолюдному гурті розірвав його, тим самим демонструючи підтримку планів уряду.

Державний переворот: петлюрівців арештували, Петлюра втік

Відповідь Оскілкі не забарилася – він проігнорував два накази головного отамана, що означало невідкорення центральному вій-

Оскілко заявив, що скинув «владу зрадників»

Буквально за ніч заколотники перебрали всю владу у свої руки. Більше того, оскілковцям вдалося захопити казну УНР, що становила приблизно три мільйони українських карбованців. Оперативно відреагувала на ці події і газета «Воля», надрукувавши до обіду кілька звернень отамана Володимир Оскілкі до українського народу, в яких він сповіщав про скинення «влади зрадників», обіцяв селянам віддати землю у приватну власність і завести на українській землі тверду владу, порядок і спокій.

Себе ж генерал-хорунжий оголосив новим головнокомандуючим армії УНР і відразу ж взявся за формування нового уряду. Одночасно отаман зробив деякі кроки для забезпечення міжнародних умов утвердження нової влади. Оскілко надіслав телеграму голові уряду Західноукраїнської Народної Республіки Євгенові Петрушевичу з проханням не втручатися у внутрішні справи УНР, а до Варшави виїхала довірена особа отамана, яка від імені Оскілкі мала запропонувати польському урядові припи-

ця, загони петлюрівської польової варті і один бронепотяг, у результаті чого переворот Оскілкі зазнав повної поразки. Самому ж генералові-бунтівникові вдалося втекти.

У бігах – із державною казною

Подальша його доля значним чином була покрита таїною. Натомість недавно при підготовці книжки «Шумовські: заблудла слава України» доволі несподіваною знахідкою для мене став рукописний спогад Юрія Шумовського про події на теренах Волині і безпосередньо про «Оскілку» як про українського бунтівника. У своїх мемуарах, зокрема, Юрій Федорович зазначає: «Наші мирогощанські чехи одного дня знайшли отамана Оскілкі в глибокій яру в наших лісах з прекрасним фаетоном, гарними кіньми, з кількома козаками, з великою скринєю паперових грошей та царського золота. Тут отаман переховувався. А перед тим він, виявляється, тиждень пробув у лісі під селом Хорупань. Оскілкі чехи приютили. Дали йому захист та відпочинок, а після він взяв та й оженився на сестрі коменданта міліції п. Вилетела: їх вінчав у нашій старенькій мирогощанській

уродженцем цього села. Загалом його доля головним чином мала волинську прописку. Тут, на Волині, він закінчив гімназію, вчителював у семінарії. Працював народним учителем у селі Золоте поблизу Дубровиці.

Під час Першої світової війни зробив успішну кар'єру офіцера, дослужився до чину підполковника царської армії. Наприкінці 1917 року із Тули повернувся на рідну Волинь, де активно включився в українізацію військових частин і здобув серед солдатів неабияку популярність. На початку 1918 року був комісаром Центральної Ради у Рівненському повіті. За гетьмана Павла Скоропадського – начальником охорони стратегічно важливого Коростенського залізничного вузла.

А потім доля пов'язала його із Симоном Петлюрою. Пов'язала і водночас роз'єднала через політичні протиріччя. Зрештою, в українській історії генерал Оскілко за визначенням Степана Скрипника (пізніше – першого Патріарха Київського і всієї України УАПЦ Мстислава) залишився «дуже цікавою, культурною, вольовою людиною», яка хотіла прислужитися Україні.

Євген ЦИМБАЛЮК